

Leidraad bij het maken van een lesvoorbereiding

Belangrijk om weten

*Lessen voorbereiden moet je grondig en doordacht doen. Je moet de leerlingen immers ten volle **stimuleren om te leren en te ontwikkelen**. Je kan hen bijvoorbeeld niet zomaar, zonder doel, uren zelfstandig oefeningen laten maken of zelf uren aan het woord zijn. Je moet met heel wat aspecten rekening houden en een samenhangend geheel uitwerken.*

*Deze leidraad helpt je enerzijds om EERST het denkwerk over een les(onderwerp) te verrichten vooraleer je effectief een lesvoorbereiding (LVB) gaat uittypen en anderzijds om iedere rubriek in het sjabloon lesvoorbereiding degelijk uit te werken. Deze leidraad bevat daarom **richtvragen** over verschillende aspecten die je vooraf moet beantwoorden om tot een goede les te kunnen komen. Jouw antwoorden op deze vragen kan je dan bundelen en verfijnen in jouw uiteindelijke lesvoorbereiding.*

Hoe werkt deze leidraad?

Er zijn vier delen.

Deel 1, deel 3 en deel 4 bevatten de rubrieken die ook terug te vinden zijn in het sjabloon lesvoorbereiding. Bij elke rubriek staan er richtvragen die mij helpen om mijn ideeën concreet te maken. De antwoorden die ik daarop formuleer, bundel ik en werk ik verder uit in de juiste rubriek van het sjabloon.

Deel 2 gebruik ik om te brainstormen over de kern van mijn les. Dit is een belangrijke stap voordat ik het sjabloon verder invul, omdat ik zo kan bepalen wat echt centraal staat en welke keuzes ik wil maken in mijn lesopbouw.

Daarnaast zijn er ook extra tips toegevoegd die mij ondersteunen tijdens het voorbereiden en reflecteren. Deze tips helpen me om bewuster stil te staan bij mijn eigen leerproces en om mijn lessen stap voor stap te verbeteren.

De aanvullingen in het rood zijn gericht aan de studenten 2EBA LO en 2EBA LO Afstand.

Richtlijnen i.v.m. onderstaande in te vullen gegevens op het voorblad:

Student:	Leerjaar:
Klas:	Aantal leerlingen:
School:	Datum:
Mentor:	Aanvang les en duur:

Student: vul hier jouw voor- en achternaam in

Klas: vul hier jouw klas van de hogeschool in vb: 1EBA LO Dag-1 en 1EBA LO Afstand/**2EBA LO Dag-1 en 2EBA LO Afstand**

School: vul hier de naam van jouw stageschool in vb: VBS De Oogappel

Mentor: vul hier de voor- en achternaam van jouw stagementor in vb: Bart De Winne

Leerjaar: vul hier het leerjaar waarin je stageloopt in vb: 4A of 4B

Datum: noteer hier de datum waarop je deze les geeft

Aanvang les en duur: noteer hier het startuur van de les en de lesduur vb: 9.25 uur (50 min.)

1. Gegevens over het lesonderwerp, de leerlingen, de doelen en geraadpleegde bronnen

1.1 Discipline, domein en subdomein

Een discipline is een deel van het curriculum van de lagere school. Een domein is op zijn beurt een deel binnen de discipline waartoe het lesonderwerp behoort. Elk domein is verder onderverdeeld in **subdomeinen**, die de leerinhouden nog nauwkeuriger afbakenen en structureren. Waar nodig worden subdomeinen verder opgedeeld in **clusters** van verwante doelen of leerinhouden.

Noteer hier binnen welke discipline, domein en subdomein het lesonderwerp valt.

Voorbeeld: wiskunde: getallenkennis: natuurlijke getallen

1.2 Lesonderwerp

Noteer hier wat het lesonderwerp precies inhoudt. Wat is de leerinhoud precies? Hier kan je bijvoorbeeld ook al een tipje van de sluier oplichten over een veel gebruikte werkvorm tijdens de les.

Voorbeeld: In deze spellingsles gaan de leerlingen aan de slag met woorden met een doffe klank: in de voorvoegsels (be-, ge- en ver-), in de achtervoegsels (-ig, -elijk en -eren, -enen, -elen), in een onbeklemtoonde lettergreep en bij onthoudwoorden als avond en monnik. Ze gaan o.a. in duo's woorden rubriceren. Ze oefenen de correcte schrijfwijze van deze woorden in.

1.3 Beginsituatie

Schelfout en Tanghe (2023) omschrijven de beginsituatie als 'het geheel van persoons- en omgevingsgebonden (context)factoren die bij aanvang van de onderwijsleersituatie bepalend zijn voor de leerprocessen van leerlingen.'

Noteer hier hoe de beginsituatie van de leerlingen, van de klasgroep eruitziet. Denk na over en geef antwoord op de volgende vragen: Wat kennen/kunnen de leerlingen al m.b.t. dit lesonderwerp of wat kennen/kunnen ze nog niet? Zijn er leerlingen die al verder of minder ver staan? Wat kan je m.a.w. zeggen over de voorkennis van de leerlingen en over de randvoorwaarden (tijdstip van de les, grootte van het klaslokaal...) die bij deze les van tel zijn? Denk daarbij ook aan de persoonsgebonden en contextgebonden factoren.

Ga na hoe de actuele beginsituatie van de leerlingengroep en, indien relevant voor deze les, van individuele leerlingen eruitziet door gericht te observeren, vragen hierover te stellen aan jouw mentor, werkboeken in te kijken.

Gebruik de initialen of enkel de voornaam van leerlingen die je wil vermelden omwille van hun opvallende voorkennis, het gebrek eraan, ondersteuningsnoden die ze hebben, specifieke maatregelen die getroffen worden, enz.

1.4 Deze leerstof is voor de leerlingen: nieuw – verdieping - herhaling

Ga bij de mentor na of de leerinhoud die je in deze les behandelt nieuw, verdieping of herhaling betreft. Duid aan wat past.

Stel vragen aan jouw mentor wanneer je de lesonderwerpen ontvangt. Zo krijg je alvast een beter zicht op bovenstaande in te vullen rubrieken.

Soms differentieer je en is de aangeboden leerstof nieuw/herhaling voor de ene en verdieping voor de andere. Bevraag dit goed.

1.5 Minimumdoelen en leerplandoelen

Aan welke **minimumdoelen** werk je tijdens deze les?

Je noteert telkens het nummer én het bijhorende minimumdoel.

Ga op zoek naar de minimumdoelen die passen bij het lesonderwerp via www.onderwijsdoelen.be en klik door naar de juiste discipline en het juiste (sub)domein.

Neem een minimumdoel steeds integraal op, ook al is niet alles wat erin staat passend voor jouw les. Laat geen woorden of delen weg. Wanneer een minimumdoel verder wordt gespecificeerd, neem je alleen de specifieke (sub)doelen op die van toepassing zijn op jouw les.

Voorbeeld:

Nederlands: lezen: vlot en vloeiend lezen

1.1.1 De leerling kan onbekende woorden lezen met behulp van inzicht in de morfologische opbouw en kennis van leenwoorden.

Aan welke **leerplandoelen** werk je tijdens deze les?

Je selecteert dit academiejaar (2026-2027) enkel leerplandoelen voor de disciplines 'Nederlands', 'wiskunde' en 'wetenschap en techniek' (vanuit het leerplan van het onderwijsnet van de stageschool) en voor 'r.-k. godsdienst' (vanuit het specifieke leerplan).

Ga in het leerplan waartoe de discipline behoort op zoek naar geschikte doelen voor jouw les. Je dient het leerplan te raadplegen van het onderwijsnet waartoe jouw stageschool behoort: <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/opstap-leerroutes-voor-iedereen>, OVSG (LeerLokaal – toegang vragen via het account van de mentor), Nieuw kennisrijk leerplan GO! Basisonderwijs, <https://pro.g-o.be/themas/leerplannen/basisonderwijs/nieuw-leerplan-basisonderwijs>

Maak een selectie van de meest relevante leerplandoelen. Je noteert telkens het nummer én het bijhorende leerplandoel.

Voorbeeld:

- **VVKBaO** Schrijven: Handschrift en digitale vaardigheden: **Letters, woorden, zinnen en leestekens schrijven**
1.3.GL4.1 De leerlingen kunnen een regelmatig handschrift hanteren met de juiste spatiëring binnen en tussen woorden.
- **OVSG** DL-NL-SCH-D19.11 De leerlingen kunnen conventionele vormkenmerken van teksttypes overnemen.
- **GO!** NL.208 (doelenset schrijven) De leerlingen tonen hun kennis van spellingsregels van frequente werkwoorden in de tegenwoordige, verleden, voltooid en toekomstige tijd in verschillende contexten.

1.6 Bronnen (volgens APA-normen)

Handboek: noteer hier welk handboek (handleiding) en werkboek je gebruikt voor/in deze les.

Andere: noteer hier welke andere bronnen je raadpleegt zoals een voorleesboek, een website, een artikel, ...

Refereer correct naar de bronnen volgens de APA-normen. Dit komt aan bod in het OPO Samenwerken en communiceren 1 en *Praktijkgericht onderzoeken 1*.

Voorbeeld:

Janssen, K. (2004). *Het grote avontuur van God en mens: kinderbijbel met meer dan 150 verhalen*. Leuven: Uitgeverij Davidsfonds.

De Wit, S. (2017). Geschiedenis van de tandenborstel. Geraadpleegd op 12 september 2025 via <https://www.tandenborstel.com/blog/geschiedenis-van-de-tandenborstel/>

1.7 Reflectie vooraf

Vul de verschillende rubrieken bij 'reflectie vooraf' in. Dit is een persoonlijke reflectie voorafgaand aan het geven van de les. Daarvoor gebruik je de **IK-vorm**.

- **Kerndoel(en):** formuleer hier de kerndoel(en) van deze les (als er een whitebord of krijtbord in de klas is, schrijf dan dit kerndoel aan bord bij het begin van de les in de ik-vorm)

Voorbeeld: Ik kan de tijd aflezen op een analoge en een digitale klok en tijdsduur berekenen in uren en minuten.

- **Differentiatie:** omschrijf hoe je de leerlingen gepaste **ondersteuning** (instructie, inhoud, opdracht, werkvorm, feedback...) kan bieden in functie van de doelen (basis-, verdiepings-, uitbreidingsdoelen). Gebruik daarbij de gepaste begrippentaal.

Suggesties:

- Differentiatie naar doelstellingen (basis-, verdiepings-, uitbreidingsdoelen)
- Differentiatie naar instructie (pre-instructie, verlengde instructie, compacting, geen instructie, instructiekaarten...)
- Differentiatie van de inhoud (basis-, herhalings-, verrijkingsstof...)
- Differentiatie naar werkvorm
- Differentiatie van de hoeveelheid oefeningen
- Differentiatie van het aangeboden didactisch materiaal (bijv. stappenplannen, tip-kaarten, beeldmateriaal, ICT...)
- Differentiatie door groeperingsvorm bijv. mini-klas, groepssamenstelling, zelfstandig werk...
- Differentiatie volgens interesse, leerstatus of leerprofiel
- Differentiatie naar feedback
- Andere? Schrijf uit.

Voorbeelden: Bepaalde leerlingen mogen een rekenmachine gebruiken, enkele leerlingen werken in een mini-klas met de leerkracht tijdens fase 3 en de andere leerlingen werken ondertussen zelfstandig aan de herhalingsoefeningen, ... De leerlingen kunnen om hulp vragen door hun naam aan bord te schrijven onder “het vraagteken” of onder “Klaar?”...

- **Organisatorische aandachtspunten:** schrijf hier wat je specifiek op vlak van klas- en/of lesorganisatie doet en -indien relevant- welke maatregelen je neemt inzake klasbeheer.

Voorbeelden:

- Ik plaats tijdens de speeltijd de banken in eilandjes. Zo win ik tijd. Onderaan de banken kleef ik vooraf per eiland een enveloppe waarin verschillende woordsoorten te vinden zijn. Op mijn teken (ik gebruik een aftelfklok en timer op het digitaal bord) gaan de leerlingen deze zoeken en ermee aan de slag.
 - Ik voorzie een “belletje” als stiltesignaal. Bij de start van de les herhaal ik samen met de leerlingen enkele klasafspraken (vinger in de lucht, antwoord niet luidop roepen, naar elkaar luisteren).
 - Ik maak aanvullende afspraken en maak deze visueel.
 - Ik gebruik de gang waar de leerlingen zelfstandig kunnen werken.
- **Kernbegrippen:** som hier de kernbegrippen op die in deze les aan bod komen.
Voorbeeld: temperatuur, thermometer, graden Celsius, negatieve en positieve temperaturen
- **Didactische principes:** hier duid je aan welke didactische principes in deze les **uitdrukkelijk** aan bod komen.
 - ☐ Activiteitsprincipe (+ interactief leren)
 - ☐ Integratieprincipe
 - ☐ Aanschouwelijkheidsprincipe (+ werkelijkheidsnabijheid)
 - ☐ Differentiatieprincipe
 - ☐ Motivatieprincipe (o.a. leerlinginitiatief, belangstelling, ...)
 - ☐ Herhalingsprincipe
 - ☐ Geleidelijkheidsprincipe (en beperkingsprincipe)

Deze principes helpen de studenten 2EBA LO en 2EBA LO Afstand om effectieve en boeiende lessen te ontwerpen. De studenten kunnen **bespreken** waar deze principes aan bod komen.

2. Brainstorm

Vooraleer je verder gaat met het uittypen van je lesvoorbereiding kan je best eerst even brainstormen over de grote lijnen van jouw les. Het heeft geen zin om al onmiddellijk lesfasen in te vullen en uit te typen als je nog niet weet waar je eigenlijk naartoe wil, welke leskern aan bod moet komen en hoe de structuur van je les er zal uitzien.

Structuur van de les: Wanneer je een EDI-les uitwerkt dan volg je deze structuur.

2.1 Noteer in één zin wat jouw leerlingen aan het einde van deze les moeten kennen/ kunnen over dit lesonderwerp (kerndoel).

Als je weet wat het kern- of einddoel van jouw les is dan zal je daar tijdens jouw lesfasen naartoe moeten werken. Je zal ook een manier moeten bedenken om na te gaan of je leerlingen dat einddoel bereikt hebben (evaluatie).

2.2 Wat is de kern van dit lesonderwerp?

Welke kernbegrippen heb je opgeschreven bij 'reflectie vooraf' en staan dus centraal in deze les? Deze kernbegrippen zullen zeker en vast duidelijk aan bod moeten komen in de lesfasen.

2.3 Hoe zal je je les opbouwen? Welke lesfasen onderscheid je? Waarmee start je? Wat komt er nadien? Hoe zal je afsluiten?

Zorg dat er voldoende afwisseling in de lesfasen zit.

Denk ook aan de volgende vragen: Sluit je aan op de voorkennis van de leerlingen? Welke onderwijs- en leeractiviteiten wil je zeker inlassen? Welke instructies ga je formuleren? Hoe zet je de leerlingen aan het werk? Hoe en wanneer las je controle van de leerinhoud in? Hoe rond je de les af?

Hoe wil je werken met leerlingen die specifieke basiszorg nodig hebben? Enz.

3. Lesopbouw

Het is belangrijk dat je de leerinhoud samen met de leerlingen gefaseerd en logisch behandelt en de lesfasen vlot in elkaar laat overvloeien. Je kan nu je ideeën (zie 2.3) concretiseren en in verschillende lesfasen uitwerken.

Een lesfase is een samenhangend geheel van leerstof of activiteiten die je met de leerlingen doet. De les deel jijzelf in in een aantal fasen. Elke fase streeft een bepaald doel of enkele lesfasedoelen na. Wat wil je dus per fase bereiken? Elke volgende fase bouwt verder of gaat voort op de voorgaande waardoor elke fase ook andere doelen voor ogen heeft. Elke fase geef je een (concrete) titel gevolgd door een geschatte timing.

Fase 1: Inleiding/introductie/sfeerschepping/activeren van de voorkennis enz. (... min.)

Hoe ga je deze les inleiden? M.a.w. hoe ga je het lesonderwerp aankondigen of de juiste sfeer scheppen zodat de leerlingen begrijpen of nieuwsgierig worden naar wat er gaat komen? Hoe ga je de voorkennis van je leerlingen oproepen om daar in de volgende fasen te kunnen op verder bouwen? Hoeveel tijd neemt deze fase in beslag? Hoe deel je het lesdoel mee aan de leerlingen?

Doelen:

Wat wil je in deze fase bereiken bij de leerlingen? Wat moeten de leerlingen kennen/kunnen?

Formuleer doelen in concreet waarneembaar gedrag (zie OPO Ontwikkelen & leren en Krachtig ontwerpen – deel didactiek). Neem in elk doel een correcte gedrags- en inhoudscomponent op. Selecteer relevante doelen en zorg dat er ook voldoende afwisseling in je doelen zit (cognitief, dynamisch-affectief, psychomotorisch).

Inhoud (Wat?)

Welke leerinhoud komt in deze fase aan bod? Welke begrippen (met omschrijving) bespreek je? Welke vragen (met antwoorden) stel je? Welke oefeningen (verwijzing naar de pagina en nummers in het werkboek/de werkbundel) worden gemaakt?

Organisatorische instructies worden NIET letterlijk uitgetypt dus NIET: “Neem nu je handboek op p. 5.”; “Wie wil er voorlezen? Jana, wil jij starten?”; “Neem nu een groene pen en verbeter de toets van je buur.”; enz.). Dat neemt niet weg dat je natuurlijk wel vooraf moet nadenken over hoe je die (organisatorische) instructies gaat brengen naar de leerlingen toe. Breng ook structuur aan in deze rubriek zodat de inhoud overzichtelijk wordt weergegeven. Werk bijvoorbeeld met opsommingstekens.

Onderwijs- en leeractiviteiten + werkvorm (Hoe?)

Schrijf hier uit *wat de leerkracht doet* (= *onderwijsactiviteiten*: alle activiteiten of acties die de leraar onderneemt om het leren bij de leerlingen te begeleiden en te stimuleren zoals uitleggen, vertellen, demonstreren, vragen,...) en *wat de leerlingen doen* (= *leeractiviteiten*: alle activiteiten, handelingen, reacties van leerlingen zoals luisteren, oefenen, onderzoeken, problemen oplossen, discussiëren, vragen beantwoorden,... die tijdens het lesgeven uitgelokt worden door de leerkracht) om de vooropgestelde doelen te bereiken.

Noteer als het kan hierbij ook de naam van de werkvorm die je gebruikt bijvoorbeeld een klas- of kringgesprek, een onderwijsleergesprek, groepswork, ...

De studenten 2EBA LO en 2EBA LO Afstand kunnen de werkvormen en formatieve evaluatievormen specifieker benoemen als bijvoorbeeld placemat, binnencirkel-buitencirkel, hoekenwerk, exit card

- aanbiedende werkvormen: (directe) instructie, demonstreren, doceren, uitleggen, vertellen
- gespreksvormen: onderwijsleergesprek (OLG) en vragen stellen, klasgesprek, leergesprek, discussie, *filosofisch gesprek, ...*

- opdrachtvormen: groepswerk, individuele opdracht, huiswerk, spreekbeurt, rollenspel en simulatiespel

De studenten 2EBA LO en 2EBA LO Afstand beschrijven eveneens wat de mentor doet wanneer er sprake is van teamteaching.

De studenten 2EBA LO en 2EBA LO Afstand beschrijven hoe ze differentiatie hebben voorzien. Bijvoorbeeld sommige leerlingen krijgen een verlengde instructie aan de werktafel en de overige leerlingen krijgen volgens twee sporen zelfstandige oefeningen op maat volgens leerstatus, leerprofiel of interesse.

Media

Media of onderwijsleermiddelen zijn alle didactische middelen die jij en/of de leerlingen gebruiken tijdens het leerproces in functie van het bereiken van de vooropgestelde doelen bijvoorbeeld het (digi)bord, prenten, foto's, (bord)boeken, een PowerPoint-presentatie, filmpjes en allerlei realistisch materiaal dat je naar de klas meebrengt om de leerinhoud te concretiseren.

Noteer alle didactische materialen of leermiddelen die gebruikt worden in deze fase.

De studenten 2EBA LO en 2EBA LO Afstand geven aan welke materialen aangeboden worden bij differentiatie.

Bordschema

Wat breng je aan bord? Kerndoel, kernwoorden, eigen notities, zinnen, figuren, schema's, PowerPointsides, het bordboek, een extra schema...

Schets het bordschema (per lesfase) en voeg het toe als bijlage bij je lesvoorbereiding. Als je in de klas met een digibord werkt, voeg je je presentatiesides toe.

De studenten 2EBA LO en 2EBA LO Afstand maken bijkomend zichtbaar aan bord hoe er gedifferentieerd wordt door bijvoorbeeld een opdracht te voorzien wanneer het werktempo van bepaalde leerlingen hoger is en wanneer deze leerlingen klaar zijn met het oefenen van basisstof.

Fase 2/3/... (... min.)

Werk de onderdelen van deze fase uit zoals bij fase 1.

Hoe ga je de kern van het onderwerp aanbrengen bij de leerlingen? Hoe ga je nieuwe begrippen/vaardigheden aanleren of hoe ga je gekende leerstof herhalen?

Hoe ga je met de leerlingen de leerstof oefenen?

Hoe ga je na of de leerlingen de leerstof begrepen hebben/kunnen toepassen?

Hoeveel tijd neemt iedere fase in beslag?

Fase X (...min.)

Hoe ga je je les afsluiten/afronden?

Zorg dat dit een zinvolle afsluiter is. Bedenk een manier waarop de leerlingen de leskern samenvatten. Werk de onderdelen van deze fase uit zoals bij fase 1.

2EBA LO en 2EBA LO Afstand: Bevraag de leerlingen naar de onthouden leerstof en de manier van (samen)werken. Het proces en het product worden hier bevraagd. Dit kan op verschillende manieren gebeuren (formatief evalueren). Maak zichtbaar wat geleerd is.

4. Reflectie achteraf 1EBA LO

Ook na een les is het belangrijk om terug te kijken op hoe je het gedaan hebt en hoe de les verlopen is. Je kijkt terug op je eigen leerproces. Wanneer je dat doet, kan je beginnen nadenken over hoe je het de volgende keer (nog) beter kan doen. Pas dan kan je groeien. Gebruik hiervoor ook de **IK-vorm**.

Formuleer een antwoord op onderstaande richtvragen:

- Wat ging goed tijdens deze les? Waarom ging dit goed?
- Waar liep je vast? Waarom denk je dat je vastliep? Wat deed je te weinig/te veel waardoor het minder goed ging?
- Hebben de leerlingen het kerndoel bereikt? Hoe weet je dat? Waaruit kan je dat afleiden?
- Wat heb je geleerd m.b.t. jouw uitdaging?
- Hoe zou je het volgende keer (anders) aanpakken? Hoe zal je dat concreet doen? Wie/wat kan je daarbij ondersteunen, helpen?

Noteer de antwoorden op het sjabloon zelf dat in je stagemap zit (je hoeft dit dus niet te typen noch te printen). De dag na de gegeven lessen moeten deze reflecties steeds aangevuld zijn. Beschrijf vooral wat JIJ goed/minder goed deed en niet alleen wat de leerlingen deden.

Reflectie achteraf 2EBA LO en 2EBA LO Afstand

Na elke lesdag is het belangrijk om bewust terug te kijken op hoe je het gedaan hebt en hoe de lessen verlopen zijn. Richt je daarbij op je eigen leerproces. Door stil te staan bij wat goed ging en wat beter kan, krijg je inzicht in jouw handelen en kan je nadenken over hoe je het de volgende keer anders of effectiever kan aanpakken. Pas op die manier kan je echt groeien.

Door dagelijks te reflecteren op het voorziene sjabloon, maak je jouw ontwikkeling zichtbaar en werk je stap voor stap aan je groei als leraar.